

Ks. JAROSŁAW GÓRECKI*

SYSTEM WARTOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ W ŚWIETLE WSPÓŁCZESNEGO NAUCZANIA KOŚCIOŁA

Dążenia integracyjne Europy na przestrzeni wieków miały na celu ułatwienie mieszkańcom kontynentu pokonywanie różnych ograniczeń, które pojawiały się wraz z zasiedlaniem kolejnych obszarów. „Europa jest czymś więcej niż tylko kontynentem. Jest domem”¹. I chociaż bardzo wyraźnie można powiedzieć, że idea wspólnej Europy bardzo mocno związana jest z początkami chrześcijaństwa i z wartościami, które z chrześcijańskiego systemu wartości wypływają, to obecna sytuacja zintegrowanej Europy wykazuje poważne zaniedbania w zachowaniu tego systemu. Dobrym obrazem tego, że Unia Europejska „choruje” jest wyjście z jej grona z końcem stycznia 2020 r. Wielkiej Brytanii.

1. MIEJSCE WARTOŚCI MORALNYCH I RELIGIJNYCH W DOKUMENTACH UNII EUROPEJSKIEJ

Wśród wielu wartości w egzystencji człowieka na szczycie wszelkich podziałów znajdują się wartości moralne i religijne.

* Jarosław Górecki – kapłan diecezji legnickiej, doktorant Instytutu Historii Kościoła i Teologii Pastoralnej Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu; e-mail: jarekgorecki@poczta.onet.pl.

¹ BENEDYKT XVI. *Przemówienie podczas spotkania z władzami politycznymi i administracyjnymi Republiki Czeskiej oraz z korpusem dyplomatycznym (Praga, 26.09.2009)*. „L'Osservatore Romano” 30:2009 nr 11-12 s. 13 p. 2.

U podstaw życia moralnego leży zasada słusznej autonomii człowieka, osobowego podmiotu swoich czynów. Prawo moralne pochodzi od Boga i w nim ma zawsze swe źródło: mocą naturalnego rozumu, który bierze początek z mądrości Bożej, jest ono zarazem własnym prawem człowieka².

Jan Paweł II na czele hierarchii stawia wartości moralne i religijne. Wartości moralne nie są to jedne z wielu, będące na równi z innymi. One organizują i hierarchizują całość wartości³. Pod pojęciem moralności zwykło się rozumieć zbiór ocen, norm, wzorów postępowania w określonych środowiskach i epokach historycznych. W obecnych czasach, na gruncie naszej cywilizacji, uznajemy za słuszne wartości, normy i wzory postępowania, które przyjęliśmy (i określamy nadal, bo jest to proces otwarty) w wyniku niezwykle traumatycznych doświadczeń XX w.⁴ Tak więc wartości moralne wypływają z natury człowieka. Każdy człowiek jest istotą religijną, co oznacza, że uznaje on istnienie jakiegoś bytu doskonalszego, który znajduje się w rzeczywistości pozaziemskiej. Z prawa moralnego wypływają wartości moralne, natomiast z potrzeby religijności człowiek odnajduje w świecie wartości religijne.

Według Jana Pawła II nowy porządek prawny, który został stworzony przez wypracowanie Konstytucji

[...] mógł rzeczywiście odpowiadać promocji autentycznego wspólnego dobra, powinien uznawać i chronić te wartości, które stanowią najcenniejsze dziedzictwo europejskiego humanizmu. To on właśnie zagwarantował i wciąż gwarantuje Europie szczególne miejsce w całej historii cywilizacji. Wartości te stanowią najbardziej charakterystyczny wkład intelektualny i duchowy, który ukształtował tożsamość europejską na przestrzeni wieków, i należą do skarbcza kulturowego tego kontynentu. [...] dotyczą one: godności człowieka, świętości, jaka stanowi ludzkie życie, centralnego miejsca rodziny opierającej się na małżeństwie, doniosłości kształcenia, ochrony prawnej jednostek oraz grup, współpracy wszystkich dla wspólnego dobra, pracy uważanej za dobro osobiste i społeczne, władzy politycznej rozumianej jako służba⁵.

Spśród katalogu wartości, jakie proponuje Unia Europejska swoim członkom, w *Karcie Praw Podstawowych* wymienia się „wspólne wartości” (*common*

² JAN PAWEŁ II. *Encyklika Veritatis splendor o niektórych podstawowych problemach nauczania moralnego Kościoła* (6.08.1993) p. 40.

³ K. CZUBA. *Idea Europy kultur w nauczaniu Jana Pawła II*. Warszawa 2003 s. 54.

⁴ W. BARTOSZEWSKI. *Wartości w polityce zagranicznej*. (Przemówienie wygłoszone na spotkaniu z Akademickim Stowarzyszeniem Katolickim Soli Deo przy Szkole Głównej Handlowej – Warszawa, 16 maja 2001 r.). W: *Wspólna europejska odpowiedzialność*. Red. W. Bartoszewski. Warszawa 2001 s. 157-158.

⁵ JAN PAWEŁ II. *Przesłanie do uczestników zjazdu „Ku konstytucji europejskiej?”*, wygłoszone 20 czerwca 2002 r. na Watykanie. W: *Europa zjednoczona w Chrystusie. Antologia wypowiedzi papieża*. Kraków 2002 s. 412.

values), do których należą: godność, wolność, równość i solidarność⁶. Zostały one wyszczególnione w *Preambule Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, która uzupełnia *Traktat o Unii Europejskiej*⁷.

W tytule I *Traktatu o Unii Europejskiej* [dalej: TUE], *Postanowienia wspólne*, w art. 2 umieszczono listę wspólnych wartości państw członkowskich Unii⁸. Najwięcej kontrowersji wzbudziły jednak te, których nie umieszczono ani we wspomnianym art. 2, ani w *Preambule Karty Praw Podstawowych*. Dotyczyły one odniesienia do religii katolickiej i jej roli w rozwoju Europy⁹.

W *Preambule* TUE w kontekście tworzenia tego aktu znajdziemy co prawda odniesienia do dziedzictwa kulturowego, religijnego i humanistycznego całej Europy, jednakże już *Preambuła Karty Praw Podstawowych* uogólnia to odniesienie do świadomości swego duchowo-religijnego i moralnego dziedzictwa, a co za tym idzie w owych dokumentach brakuje jakiegokolwiek wzmianki, że Unia wyrosła z chrześcijańskiego oblicza Europy.

Wartość demokracji rodzi się albo zanika wraz z wartościami, które wyraża i popiera: do wartości podstawowych i koniecznych należy z pewnością godność każdej ludzkiej osoby¹⁰, poszanowanie jej nienaruszalnych¹¹ i niezbywalnych praw, a także uznanie dobra wspólnego za cel i kryterium rządzące życiem politycznym.

Podstawą tych wartości nie mogą być tymczasowe i zmienne większości opinii publicznej, ale wyłącznie uznanie obiektywnego prawa moralnego, które jako

⁶ B. DRZEWIECKA. *Koncepcja praw człowieka w pracach Konwentu Europejskiego w ujęciu politologicznym*. W: *Unia Europejska w dobie reform*. Red. C. Mik. Toruń 2004 s. 198.

⁷ „Narody Europy, tworząc między sobą coraz ściślejszy związek, zdecydowały się dzielić ze sobą pokojową przyszłość opartą na wspólnych wartościach. Świadoma swojego duchowo-religijnego i moralnego dziedzictwa, Unia jest zbudowana na niepodzielnych, powszechnych wartościach godności ludzkiej, wolności, równości i solidarności; opiera się na zasadach demokracji i państwa prawnego. Poprzez ustanowienie obywatelstwa Unii oraz stworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości stawia jednostkę w centrum swych działań. Unia przyczynia się do ochrony i rozwoju tych wspólnych wartości, szanując przy tym różnorodność kultur i tradycji narodów Europy, jak również tożsamości narodową Państw Członkowskich”. *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej. Preambuła*. W: *Traktat o Unii Europejskiej i inne akty*. Stan prawny na 20 listopada 2018. Red. G. Polakowska-Nowak. Warszawa 2019 s. III/5.

⁸ „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz równości kobiet i mężczyzn” (art. I-2). *Traktat o Unii Europejskiej*. W: *Traktat o Unii Europejskiej i inne akty* s. I/7.

⁹ B. DRZEWIECKA. *Koncepcja praw człowieka* s. 200.

¹⁰ Godność uznaje się za jedną z najbardziej fundamentalnych wartości etycznych. Jest to wartość pierwotna, będąca wyznacznikiem człowieczeństwa, dzięki któremu i ze względu na które tworzone są inne byty aksjologiczne. A. SEWERYN. *Prawo do godności prawem do eutanazji*. „Forum Europejskie” 1:2000 s. 104.

¹¹ „Godność człowieka jest nienaruszalna. Musi być szanowana i chroniona” (art. I-1). *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* s. III/6.

prawo naturalne, wpisane w serce człowieka, jest normatywnym punktem odniesienia także dla prawa cywilnego¹².

Wartość godności oznacza bycie sobą, człowiekiem, tzn. posiadanie szczególnego układu własności, który powoduje, że jest się traktowanym jako cel sam w sobie. Godność jest zatem wartością i istnieje realnie¹³.

Art. 2. ust. 1 *Karty Praw Podstawowych* stwierdza, że „każdy ma prawo do życia”¹⁴. Jan Paweł II w swojej encyklice poucza:

[...] istota ludzka powinna być szanowana i traktowana jako osoba od momentu swego poczęcia i dlatego należy jej przyznać prawa osoby, wśród których jest przede wszystkim nienaruszalne prawo każdej niewinnej istoty ludzkiej do życia. [...] Życie ludzkie jest święte i nienaruszalne w każdej chwili swego istnienia, także w fazie początkowej, która poprzedza narodziny¹⁵.

Godność osoby ludzkiej jest nadrzędna w stanowieniu prawa i dlatego Jan Paweł II w adhortacji *Ecclesia in Europa* nawołuje do „[...] przywrócenia Europie jej prawdziwej godności związanej z tym, że jest ona miejscem, gdzie uznaje się niezrównaną godność każdej osoby ludzkiej”¹⁶.

Papież Benedykt XVI w swojej encyklice *Caritas in veritate* zauważa, że „[...] w krajach bardziej rozwiniętych ekonomicznie prawodawstwa przeciwne życiu są bardzo rozpowszechnione”¹⁷. Z kolei papież Franciszek tłumaczy, że „[...] dzisiaj promowanie praw człowieka odgrywa kluczową rolę w zaangażowaniu Unii Europejskiej na rzecz wspierania godności osoby”¹⁸.

Dopełnieniem prawa do życia jest art. 3 ust. 2b, w którym prawodawca sankcjonuje „[...] zakaz praktyk eugenicznych, w szczególności tych, których celem jest selekcja osób”¹⁹. Jest to swoisty znak czasu także w debacie publicznej w Polsce po ostatnim wyroku Trybunału Konstytucyjnego²⁰, który stwierdził, że przerywanie

¹² JAN PAWEŁ II. *Encyklika Evangelium vitae o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego* (25.03.1995) [dalej: EV] p. 70.

¹³ A. SEWERYN. *Prawo do godności prawem do eutanazji* s. 106.

¹⁴ *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* s. III/6.

¹⁵ EV 60-61.

¹⁶ JAN PAWEŁ II. *Adhortacja apostolska Ecclesia in Europa o Jezusie Chrystusie, który żyje w Kościele jako źródło nadziei dla Europy* (28.06.2003) [dalej: EinE] p. 96.

¹⁷ Benedykt XVI. *Encyklika Caritas in veritate o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie* (29.06.2009) p. 28.

¹⁸ FRANCISZEK. *Między godnością a transcendencją. Przemówienie w Parlamencie Europejskim (Strasburg, 25.11.2014)*. „L'Osservatore Romano” 35:2014 nr 12 s. 10 p. 3.

¹⁹ *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* s. III/7.

²⁰ TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY. *Wyrok dotyczący planowania rodziny, ochrony płodu ludzkiego i warunków dopuszczalności przerywania ciąży*. <<https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/11300-planowanie-rodziny-ochrona-plodu-ludzkiego-i-warunki-dopuszczalnosci-przerywania-ciazy>> [edycja: 10.11.2020].

ciąży ze względu na wady płodu jest niezgodne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

J. Tischner uważa, że

[...] wartości modelują świat ludzki na sfery wyższe i niższe, ważne i nieważne oraz na święte i demoniczne. Gdyby nie wartości, nasz świat byłby płaski i wszystko byłoby w nim jednakowo nieważne²¹.

Kiedy mowa o wartościach chrześcijańskich, trzeba zaznaczyć, że wynikają one z natury ludzkiej. Ich odczytanie należy zarówno do nauki, jak i do religii. Do ogólnych wartości ludzkich chrześcijaństwo dodało nowe, np. miłość nieprzyjaciół, prymat dobra ogólnego nad partykularnym oraz pierwszeństwo osoby nad rzeczą²². Zmieniając koncepcję czasu z kołowej na liniową, chrześcijaństwo ukazało człowieka z perspektywy niepowtarzalności zdarzeń, stąd kładło i kładzie nacisk na jego odpowiedzialność za podejmowane decyzje. Czas ludzkiego życia i działania przypomina żyjącego Boga i Jego stwórczą aktywność.

Dodanie nowych wartości do powszechnych i naturalnych wartości bytu ludzkiego stanowi już nowy system wartości²³. Wolność myśli, sumienia i religii jest także usankcjonowana w *Karcie Praw Podstawowych*²⁴. Art. 10. ust. 1 „[...] nie podkreśla prawa wyznań religijnych do zorganizowania się według własnych statutów, podczas gdy inne organizacje zbiorowe, stają się podmiotami prawnymi”²⁵. Jednocześnie *Karta* ta nie nic mówi na temat odniesienia się do korzeni chrześcijańskich, o co zabiegało wielu europejskich polityków. Jan Paweł II pouczał, iż w procesie integracji

[...] należy uznawać i chronić szczególną tożsamość Kościoła i wyznań religijnych. Odgrywały one bowiem zawsze, i nadal odgrywają, zasadniczą pod wieloma względami rolę w wychowywaniu do nadrzędnych wartości koegzystencji, w udzielaniu odpowiedzi na fundamentalne pytania dotyczące sensu życia, w szerzeniu kultury i tożsamości narodów, w ofiarowaniu Europie tego, co przyczynia się do zapewnienia jej tak postulowanego i niezbędnego duchowego fundamentu. [...] budowanie nowej Europy na wartościach, które ukształtowały ją na przestrzeni wieków i które sięgają korzeniami do tradycji chrześcijańskiej, jest korzystne dla wszystkich, z jakiej by się nie wywodzili

²¹ J. TISCHNER. *Etyka wartości i nadziei*. W: *Wobec wartości*. Poznań 1982 s. 65.

²² J. ŻYCIŃSKI. *Wartości chrześcijańskie a państwo demokratyczne*. W: *Kultura i prawo. Podstawy jedności europejskiej*. Red. J. Krukowski, O. Theisen. Lublin 1999 s. 13.

²³ W. DYK. *Osoba ludzka kierunkiem i drogą rozwoju Unii Europejskiej*. „Episteme” 25:2002 s. 134.

²⁴ „Každy ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii. Prawo to obejmuje wolność zmiany religii lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań, poprzez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i uczestniczenie w obrzędach” (art. II-10 ust. 1). *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* s. III/8.

²⁵ S. BIAŁY, *Stosunek do prawdy miarą zjednoczonej Europy*. „Episteme” 25:2002 s. 291.

tradycji filozoficznej i duchowej, i stanowi solidny fundament dla współżycia bardziej ludzkiego i bardziej pokojowego, gdyż odbywa się w poszanowaniu wszystkich i każdego z osobna.

Sama wartość różnych wolności jest już przedstawiana w TUE i choć wolność w prawie wspólnotowym ma przede wszystkim znaczenie ekonomiczne, to art. 6 ust. 1 mówi o innej, pluralistycznej i demokratycznej wolności. Wolność indywidualna może być realizowana zgodnie z prawem wspólnotowym oraz w jego ramach, w tym także w granicach określonych przez państwo członkowskie.

Należy jednak zauważyć, że prawo wspólnotowe nie zawęży zapewnianych w prawie wewnętrznych granic wolności, przeciwnie – tworząc gwarancje prawne – stabilizuje je i zapewnia korzystanie z nich²⁶.

Sobór Watykański II naucza, że „[...] prawdziwa wolność to szczególny znak obrazu Bożego w człowieku”²⁷. W innym miejscu ojcowie soborowi wyrażają kolejną myśl:

[...] przy korzystaniu z wszelkich rodzajów wolności należy przestrzegać moralnej zasady odpowiedzialności osobistej i społecznej; stąd w realizowaniu swych praw poszczególni ludzie i grupy społeczne mają moralny obowiązek zwracania uwagi i na prawa innych, i na swoje obowiązki, i na wspólne dobro wszystkich²⁸.

Z przedstawionych powyżej zagadnień wynika jasno, że Unia Europejska zawiera w najważniejszych aktach prawnych, a zwłaszcza w *Karcie Praw Podstawowych*, katalog pewnych wartości o charakterze moralnym i religijnym. Jednak forma zapisu tych wartości pozostawia swobodę w ich interpretacji, co może powodować liberalne podejście w wyegzekwowaniu ich przez poszczególne kraje członkowskie.

2. POZYCJA RODZINY W UNII EUROPEJSKIEJ

W świecie, w którym zaciera się granica między prawdą a fałszem, panuje relatywizm etyczny, głęboko posunięta sekularyzacja, również słowo «rodzina» przynosi różne skojarzenia. Zaczniemy definicji rodziny, zawartej w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*. Podstawą rodziny w ujęciu chrześcijańskim jest instytucja małżeńska i miłość małżeńska, które ze swojej natury „[...] nastawione są na rodzenie

²⁶ J. SOZAŃSKI. *Prawa zasadnicze a prawa człowieka we wspólnotowym systemie prawnym*. Warszawa – Poznań 2003 s. 115.

²⁷ SOBÓR WATYKAŃSKI II. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* (7.12.1965) [dalej: KDK] p. 17.

²⁸ TENŻE. *Deklaracja o wolności religijnej Dignitatis humanae* (7.12.1965) p. 7.

i wychowywanie potomstwa [...] dzieci są najcenniejszym darem małżeństwa i rodzicom przynoszą najwięcej dobra²⁹.

W dalszej części dokument stwierdza:

[...] małżonkowie, powołani do dawania życia, uczestniczą w stwórczej mocy i w ojcostwie Boga. W spełnianiu obowiązku, jakim jest przekazywanie życia i wychowywanie, obowiązku, który trzeba uważać za główną ich misję, są współpracownikami miłości Boga-Stwórcy i jakby jej wyrazicielami³⁰.

W odniesieniu do rodziny chrześcijańskiej dokument mówi, że „[...] zbudowana na sakramencie małżeństwa jest Kościołem domowym³¹. Oczywiście, szereg sformułowań *Katechizm* przytacza z wcześniejszych dokumentów Kościoła, a w szczególności z nauczania ojców Kościoła, papieży czy Soborów.

Sobór Watykański II w konstytucjach i deklaracjach również zawarł nauczanie na temat rodziny.

Dzieci, a nawet wszyscy pozostający w kręgu rodzinnym, znajdują łatwiej drogę szlachetności, zbawienia i świętości, jeżeli torować ją będzie przykład rodziców i modlitwa rodzinna. Małżonkowie zaś, ozdobieni godnością oraz zadaniem ojcostwa i macierzyństwa, wypełniają sumiennie obowiązki wychowania zwłaszcza religijnego, które należy przede wszystkim do nich. Dzieci zaś, jako żywi członkowie rodziny, przyczyniają się na swój sposób do uświęcenia rodziców³².

Konstytucja soborowa zaznacza jednocześnie, że rodzina ma swoje fundamentalne prawa³³. Z kolei *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim* przedstawia rodzinę jako „pierwszą szkołę cnót społecznych³⁴. W tym samym punkcie Sobór, idąc za myślą Piusa XI, naucza:

[...] rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, w najwyższym stopniu są obowiązani do wychowania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych jego wychowawców³⁵.

Także *Dekret o apostołstwie świeckich* wypowiada się o zadaniach rodziny.

Obowiązkiem rodziców jest przysposabiać w rodzinie swe dzieci od najmłodszych lat do coraz lepszego poznawania miłości Boga ku wszystkim ludziom i stopniowo uczyć je, zwłaszcza przykładem, troski o potrzeby bliźniego, tak

²⁹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 2002 p. 1652.

³⁰ *Tamże* 2367.

³¹ *Tamże* 265.

³² SOBÓR WATYKAŃSKI II. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium* (21.11.1964) p. 48.

³³ KDK 42.

³⁴ SOBÓR WATYKAŃSKI II. *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim Gravissimum educationis* (28.10.1965) p. 3.

³⁵ *Tamże* 3.

materialne, jak i duchowe. Cała więc rodzina i wspólne jej życie stać się winny niejako praktyczną szkołą apostołstwa³⁶.

Nie sposób przytoczyć wszystkich wypowiedzi Soboru dotyczących rodziny. Wyżej wymienione ukazują jednoznacznie jej udział w dziele zbawienia ludzkości.

Adhortacja Jana Pawła II *Familiaris consortio* w sposób szczególnie zwraca się do ludzi młodych, którzy mają zamiar założyć rodzinę, aby umieli odkryć w niej piękno i wielkość w służbie miłości i życia³⁷. W odniesieniu do relacji międzypersonalnych Ojciec Święty wylicza: „[...] oblubieńczość, ojcostwo-macieřyństwo, synostwo, braterstwo, poprzez które każda osoba wchodzi do rodziny ludzkiej i do rodziny Bożej”³⁸. W części tego dokumentu Jan Paweł II przypomina *Kartę Praw Rodziny*³⁹, będącą owocem wcześniejszego synodu biskupów. Stwierdza ona m.in., że każdy człowiek ma prawo do swobodnego zawarcia związku małżeńskiego i założenia rodziny⁴⁰. Adhortacja podaje też, że rodzina jest społecznością konieczną, ponieważ jest kolebką życia i pierwszą wychowawczynią mężczyzny i kobiety; w niej w sposób jedyny i niepowtarzalny odbywa się proces personalizacji i socjalizacji⁴¹.

Po przedstawieniu teologii rodziny, warto spojrzeć na jej miejsce w jednoczącej się Europie. W obliczu wspomnianego już relatywizmu i laicyzacji życia rodzina jako komórka społeczna straciła swój właściwy wymiar.

Negatywne rozumienie seksualności małżeńskiej, co miało miejsce na przestrzeni wielu wieków, przyczyniło się do zagubienia prawdziwego wymiaru życia seksualnego, jako bardzo istotnego wyrazu komunii międzypersonalnej⁴². Celem małżeństwa jest bowiem zrodzenie potomstwa, a więc zadanie związane z ludzką płciowością i zdolnością do przekazywania życia⁴³. Płciowość wydaje się odgrywać ważniejszą rolę niż w przeszłości, co wiąże się z obecną, odmienną pod pewnymi względami niż dawniej, interpretacją antropologiczną. Dzisiaj w istocie pojmuje się ją często jako potencjał do zagospodarowania zgodnego z własnymi

³⁶ SOBÓR WATYKAŃSKI II. *Dekret o apostołstwie świeckich Apostolicam actuositatem* (28.10.1965) p. 30.

³⁷ J. NIEWĘGŁOWSKI. *Rodzina środowiskiem wychowawczym. Perspektywa chrześcijańska*. „Seminare” 20:2004 s. 408.

³⁸ JAN PAWEŁ II. *Adhortacja apostolska Familiaris consortio o zadaniach rodziny chrześcijańskiej* (22.11.1981) p. 15.

³⁹ *Tamże* 46.

⁴⁰ F.J. MAZUREK. *Prawa człowieka a prawa rodziny*. „Roczniki Nauk Społecznych” 28-29:2000-2001 nr 1 s. 111.

⁴¹ M. TOSCO. *Rodzina w oświetleniu nauki społecznej Kościoła*. „Społeczeństwo” 14:2004 nr 2 s. 255.

⁴² S. BOTERO GIRALDO. *Małżeństwo jako wspólnota. Źródła trudności, stan aktualny i perspektywy na przyszłość*. „Homo Dei” 2003 nr 2 s. 60.

⁴³ W. GÓRALSKI, A. PASTWA. *Rodzina suwerenna – Kościół Domowy. W nurcie współczesnej myśli prawnej Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce*. Katowice 2015 s. 75.

przekonaniami i własnymi życzeniami, z czego wynika w konsekwencji oddzielenie sfery seksualnej od małżeństwa, które nie jest już w społeczeństwie pojmowane jako właściwe miejsce życia płciowego, ale jako jedna z wielu możliwości.

Rodzina obecnie znajduje się pod wpływem głębokich, szybkich i licznych przemian kulturowych. Wiele rodzin zagubiło się i zatraciło świadomość znaczenia i prawdy o życiu małżeńskim i rodzinnym⁴⁴. Z punktu widzenia dotychczasowych dziejów rodzina nie tylko uległa osłabieniu, ale poddana została najrozmaitszym deformacjom. Obecnie jest najczęściej dwupokoleniowa, gdyż dziadkowie mieszkają osobno, jest małodzietna lub wręcz bezdzietna⁴⁵. Wydaje się, że nasza kultura coraz bardziej zmierza do rezygnacji z zadania, które dotąd znajdowało się w centrum zainteresowania każdej ludzkiej wspólnoty, to jest z przygotowania dziewcząt i młodych kobiet do macierzyństwa. Jest to z pewnością jeden z głównych powodów spadku liczby urodzeń, który, prędzej czy później, może doprowadzić do wymarcia narodów europejskich.

Realia dzisiejszej rodziny wskazują, że na Zachodzie mamy do czynienia z poważnym załamaniem jej roli. Zachodzące zmiany są ideowo i prawnie legalizowane, a tym samym nie mają charakteru marginalnego. W cywilizacji zachodniej dokonuje się zatem potężna i nieobliczalna w skutkach rewolucja. Cywilizacja ta odcina się od swych korzeni chrześcijańskich, staje się wręcz antyzachodnia⁴⁶.

Na początku lipca 2002 r. Parlament Europejski przyjął kompromitującą uchwałę, w której pod pozorem upowszechniania tzw. zdrowia reprodukcyjnego wezwał kraje członkowskie Unii Europejskiej oraz kraje kandydujące m.in. do pełnej legalizacji aborcji, a także do szerokiej promocji antykoncepcji i środków wczesnoporonnych, również wśród młodzieży⁴⁷. Spotkało się to z wielkim sprzeciwem krajów, które nie dopuszczają w swoim prawodawstwie pełnej legalizacji aborcji, m.in. Polski. Jednocześnie rezolucja Parlamentu Europejskiego rozwiązała wszelkie złudzenia tych, którzy wierzyli, że Unia Europejska uszanuje suwerenność państw członkowskich w kwestiach dotyczących obrony życia i rodziny.

Temat protokołu został też podjęty przez uczestników IV Zjazdu Gnieźnieńskiego, którzy w skierowanym do decydentów Unii przesłaniu apelowali

[...] aby akty prawne zjednoczonej Europy gwarantowały poszanowanie nie-naruszalnej godności osoby ludzkiej, ochronę życia ludzkiego od chwili poczęcia do naturalnej śmierci, wspierały małżeństwo oparte na trwałym związku mężczyzny i kobiety oraz rodzinę rozumianą jako podstawową komórkę i fundament zdrowego społeczeństwa. Zwracamy się do Parlamentu Europejskiego o uchylenie rezolucji wzywających do wprowadzenia w UE swobody aborcji oraz zrównania konkubinatów, w tym związków osób tej samej płci,

⁴⁴ J. NIEWĘGŁOWSKI. *Rodzina środowiskiem wychowawczym* s. 408.

⁴⁵ P. JAROSZYŃSKI. *Dziecko przyszłością świata?* „Ethos” 55:2001 s. 60.

⁴⁶ *Tamże* s. 60.

⁴⁷ P. WOSICKI. *Do Unii Europejskiej bez wystarczających gwarancji?* „Ethos” 61-62:2003 s. 356.

z małżeństwem, a także o rezygnację z finansowania aborcji w krajach trzeciego świata z funduszy UE⁴⁸.

Dramat współczesnej rodziny pogłębia tak zaprogramowana edukacja seksualna, aby zapomnieć o małżeństwie i wymazać je z historii. Spójrzmy chociażby na edukację seksualną „oferowaną” przez kraje Unii w zakresie aborcji i antykoncepcji. Mimo powszechnej otwartości na sprawę seksualności, w takich krajach, jak Holandia, Dania czy Szwecja eksponuje się konieczność poszanowania życzeń nastolatków, aby ich osobiste życie seksualne stanowiło absolutnie ich prywatną sprawę. Lekarzom zabrania się informowania rodziców o zapotrzebowaniu ich nieletnich dzieci na usługi antykoncepcyjne (Szwecja, Dania). We Francji usługi medyczne dla nieletnich poniżej 18 lat są całkowicie poufne. W Wielkiej Brytanii recepty na środki antykoncepcyjne dla nieletnich poniżej 16. roku życia mogą być wydawane bez zgody rodziców. W większości klinik dla nastolatek usługi antykoncepcyjne oraz aborcyjne są świadczone bezpłatnie, w pełnej tajemnicy przed rodzicami⁴⁹. Bardzo mocno wplecione jest to w propagowanie ideologii *gender*, której elementy nauczania zostały wprowadzone w niektórych krajach europejskich.

Należy wspomnieć o jeszcze jednym zagrożeniu dla współczesnej rodziny. Chodzi mianowicie o tzw. związki partnerskie, do których należy zaliczyć także związki homoseksualne. Projekt raportu Parlamentu Europejskiego z 27 sierpnia 2002 r. o przestrzeganiu praw fundamentalnych na terenie Unii Europejskiej zachęca państwa członkowskie do zbadania możliwości udzielania zezwoleń na zawieranie małżeństw między osobami tej samej płci⁵⁰. Jest to niebezpieczny sygnał, który rzutuje na kolejne problemy współczesnej rodziny. Obecnie takie związki są już zalegalizowane w większości państw unijnych. Mają prawo m.in. do wspólnego zamieszkania, dziedziczenia oraz do adopcji dzieci (przez związki homoseksualne).

Zwolennicy takich rozwiązań przytaczają art. 20 i 21 *Karty Praw Podstawowych*. Pierwszy z nich informuje, iż „wszyscy są równi wobec prawa”, natomiast drugi dotyczy niedyskryminacji⁵¹. W przypadku osób tej samej płci, które pragną zalegalizować swój związek i żyć jak „normalna rodzina”, adoptując dzieci, nie jest dyskryminacją ograniczenie im prawa do tworzenia takiej rodziny, ponieważ każde dziecko ma prawo do wychowania się w środowisku, w którym kontaktuje

⁴⁸ Przesłanie do uczestników IV Zjazdu Gnieźnieńskiego „Quo vadis Europa” z 16 marca 2003 r. <<https://fundacja.znak.org.pl/text/przeslanie.php>> [edycja: 29.11.2020].

⁴⁹ I. KOWALSKA. *Zewnętrzne zagrożenia życia rodzinnego*. „Studia nad Rodziną” 10:2002 nr 1 s. 77.

⁵⁰ P. DE CHARENTENAY. *Prawa a poszanowanie różnorodności*. „Europe Infos” 45:2003 nr 1 s. 8.

⁵¹ „Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną” (art. III-21 ust. 1). *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* s. III/11.

się z rodzicami, a więc z ojcem i matką. Każde dziecko ma podstawowe prawo doznać doświadczeń w najbliższych rodzinnych kontaktach z osobami obu płci. Konstytucja powinna wyraźnie podkreślić, że zakaz adopcji przez pary homoseksualne lub zakaz sztucznego zapłodnienia kobiety żyjącej w takim związku nie może być uważany za dyskryminację⁵². Domaganie się analogicznego statusu dla małżeństwa i dla wolnych związków (w tym także homoseksualnych) jest dzisiaj na ogół uzasadniane na gruncie kategorii i pojęć pochodzących z ideologii *gender*. Ta szkodliwa ideologia próbuje zawłaszczyć kolejne obszary życia Europejczyków i wyrzucić tradycyjny system wartości, wprowadzając jednocześnie pojęcie płci kulturowej.

Nie można również przejść do porządku dziennego nad określeniem prawa do małżeństwa oraz założenia rodziny⁵³. Według zapisu *Karty* wszelkie rozstrzygnięcia w tej kwestii pozostawia się prawodawstwu krajowemu. Rozróżnienie płci zostało w *Karcie* pominięte. Wydaje się konieczne zarezerwowanie instytucji małżeństwa i praw związanych z małżeństwem do związku między kobietą i mężczyzną. Taki związek, o trwałych cechach, spełnia w społeczeństwie szczególną rolę, której nie mogą wypełnić innego typu związki między dwoma osobami, szczególnie tej samej płci⁵⁴. Argumentacja wcześniejszych konwencji ukazuje właściwą koncepcję rodziny i małżeństwa. Jest jednocześnie przypomnieniem jej niepowtarzalnej natury i ochroną przed czynnikami, które mogą zdeformować jej obraz.

Właściwie pojmowana rodzina ma być w Unii Europejskiej. Należy ją tylko wspierać i umożliwić jej dalszy rozwój w ciągle zmieniającym się środowisku cywilizacyjnym. Należy podejmować jej aktualne problemy w trosce o przyszłość ludzkości.

3. TOŻSAMOŚĆ A JEDNOŚĆ EUROPEJSKA

Pytanie o tożsamość pojawia się w sposób zrozumiały także w kontekście Europy⁵⁵. Praca nad odzyskiwaniem i budowaniem własnej tożsamości jest dla każdego człowieka zadaniem na całe życie. Jest to swoisty i niekończący się dramat życiowy, ponieważ ciągle trzeba podejmować decyzje⁵⁶. Papież Jan Paweł II zaznacza, że „Europa powołana jest przede wszystkim do tego, by odnalazła swą prawdziwą

⁵² A. ZOLL. *Prawa obywatelskie w konstytucji Unii Europejskiej*. „Biuletyn OCIFE” 67:2003 nr 2 s. 4.

⁵³ „Prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny są gwarantowane zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tych praw” (art. II-9). *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* s. III/8.

⁵⁴ A. ZOLL. *Prawa obywatelskie* s. 3.

⁵⁵ H. MUSZYŃSKI. *Europa ducha*. Gniezno 2002 s. 29.

⁵⁶ P. JAROSZYŃSKI. *Po co tożsamość? Od tożsamości indywidualnej do tożsamości cywilizacyjnej*. „Człowiek w Kulturze” 26:2016 s. 18.

tożsamość⁵⁷. Idea multikulturalizmu upada dziś na naszych oczach, gdyż u jej źródła stoi postmodernistyczna ideologia skrajnie niechętna tradycji chrześcijańskiej i narodowej, dodajmy stanowiącej podstawę tożsamości europejskiej⁵⁸. Tożsamość jest zjawiskiem złożonym. Można ją sprowadzić do szczególnego rodzaju postawy. Szczególnego rodzaju, ponieważ jej przedmiotem jest własna osoba, lecz widziana w relacji do jakiegoś zjawiska ze świata zewnętrznego⁵⁹.

W związku państw tworzących Unię Europejską koncepcja tożsamości europejskiej pojawiła się po raz pierwszy w *Deklaracji o tożsamości europejskiej*, przyjętej przez szefów państw i rządów podczas spotkania na szczycie w Kopenhadze w grudniu 1973 r. Inne, nie mniej ważne, dokumenty to pochodząca z kwietnia 1978 r. deklaracja kopenhaska – deklaracja o demokracji oraz uroczysta deklaracja o Unii Europejskiej, przyjęta w Stuttgarcie w czerwcu 1983 r.

Traktat o Unii Europejskiej wypracowaną przez wcześniejsze dokumenty koncepcję tożsamości europejskiej zawiera w następującym stwierdzeniu: „Pragnąc pogłębić solidarność między swymi narodami w poszanowaniu ich historii, kultury i tradycji”⁶⁰. Zapis taki oznacza, że państwa tworzące Unię Europejską będą dążyły do coraz ściślejszego zjednoczenia, budując jedność europejską z poszanowaniem tożsamości narodowej. „Unia Europejska zrodziła się jako jedność różnorodności i jedność w różnorodności”⁶¹.

Dokonujące się przemiany wewnątrz Unii rodzą obawę co do poszanowania odrębności narodowych poszczególnych krajów członkowskich. Dotyczy to także Polski, która szczególnie przed akcesją z Unią Europejską rozważała zagrożenia, które mogłyby zburzyć narodową tożsamość. W niniejszej pracy nie sposób zająć się wszystkimi obszarami życia społecznego, w których ta tożsamość może ulegać podważaniu przez inne kraje. Przykładem niech będzie chociażby dziedzictwo religijne.

Europa zna dobrze imię prawdziwego Boga – zna je zarówno z wydarzeń konstytuujących jej ducha w przeszłości, jak i z praktyki religijnej Europejczyków. Chrześcijaństwo stanowi żywe dziedzictwo Europy. Odmowę wpisania dziedzictwa chrześcijańskiego do TUE trzeba traktować jako dokonany przez

⁵⁷ EinE 109.

⁵⁸ M. RYBA. *Multikulturalizm w Europie Zachodniej – historia i teraźniejszość*. „Człowiek w Kulturze” 24:2014 s. 49.

⁵⁹ J. MIKUŁOWSKI-POMORSKI. *Negocjowanie tożsamości zbiorowej w Europie*. W: *Narody wobec Europy. Negocjowanie tożsamości*. Red. J. Mikułowski-Pomorski. Kraków 2004 s. 11.

⁶⁰ *Traktat o Unii Europejskiej*. W: *Traktat o Unii Europejskiej i inne akty* s. 1/6.

⁶¹ FRANCISZEK. *Przemówienie do szefów państw i rządów Unii Europejskiej z okazji 60. rocznicy podpisania Traktatów Rzymskich (Rzym, 24.03.2017)*. „L'Osservatore Romano” 38:2017 nr 3-4 s. 32 p. 6.

establishment unijny świadomy wybór laickiego i wolnomyślnego humanizmu przeciw prawdziwej religii i jej tradycji moralnej⁶².

Redakcja zapisu konstytucyjnego wywołuje pewne wątpliwości. O ile bowiem religijny przekaz np. islamu jest niewątpliwym składnikiem dziejów Europy, to nienaruszalność praw człowieka i centralna pozycja jednostki wymieniona w *Preamble* jako oczywista konsekwencja inspiracji religijnej budzi wątpliwości w świetle wartości tegoż islamu czy konfucjanizmu. Równie interesujące jak to, co zawiera *Preamble*, jest to, czego nigdy w niej nie było lub zostało usunięte. Ogólna formuła o religijnych źródłach została zamieszczona po debacie na temat wcześniejszej proponowanej treści. W poprzedniej wersji występowało dziedzictwo antyku – Grecji i Rzymu, a następnie – po przemilczeniu roli chrześcijaństwa, ale również elementów judaizmu i islamu – pojawiła się, jak wspomniano, rewolucja francuska, jako jedyna rewolucja w dziejach Europy. Wymieniona została „imiennie”, a więc, jak można sadzić, była najważniejsza⁶³.

Jan Paweł II od początku swojego pontyfikatu zwracał szczególną uwagę na tożsamość chrześcijańską Europy. Już 19 grudnia 1978 r. papież mówił:

Europa w ciągu dwóch tysiącleci stała się jakby korytem wielkiej rzeki, w którym chrześcijaństwo rozlało się, czyniąc żyznymi ziemię oraz życie duchowe narodów i państw tego kontynentu⁶⁴.

W 1982 r. napominał:

Europa została ochrzczona przez chrześcijaństwo; narody europejskie, w swych odmiennościach, ucieleśniały egzystencję chrześcijańską. [...] Europa nie powinna nigdy porzucić chrześcijaństwa, stając się mu obcą [...] kryzysy kultury europejskiej są kryzysami kultury chrześcijańskiej⁶⁵.

Kolejne wypowiedzi papieża jeszcze bardziej podkreślały korzenie cywilizacji europejskiej. W 1995 r., w czasie spotkania z młodzieżą Europy w Loreto, Ojciec Święty zaznaczył, że „[...] chrześcijaństwo zapuściło swe korzenie w narodach kontynentu europejskiego i stało się zbawczym załączkiem życia, kultury cywilizacji

⁶² M. JUREK, B. KIERNICKI, P. MILCAREK. *Polska w Unii. O konieczności obrony czynnej*. „Christianitas” 15-16:2003 s. 19.

⁶³ I. LIPOWICZ. *Fundamenty stabilności przyszłej Europy. Przemówienie ambasador RP w Austrii, wygłoszone 13 września 2003 r. w Krakowie podczas międzynarodowej konferencji „Jedna czy dwie Europy”*. „Biuletyn OCIFE” 75:2003 nr 10 s. 5.

⁶⁴ JAN PAWEŁ II. *Przemówienie skierowane do Konferencji Biskupów Europy zgromadzonych na posiedzeniu plenarnym – 19 grudnia 1978 r.* W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy*. Oprac. P. Dyrda. Kraków 2003 s. 21.

⁶⁵ JAN PAWEŁ II. *Przemówienie do V Sympozjum Biskupów Europy zorganizowanego przez Radę Konferencji Europejskich – 5 października 1982 r.* W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy* s. 40-41.

europiejskiej⁶⁶. To szczególne zwrócenie uwagi na korzenie Europy było przez papieża zwróceniem uwagi na problemy z określeniem tożsamości chrześcijańskiej. W czasie swojego pobytu w Gnieźnie w 1997 r. Jan Paweł II mówił: „Nie będzie jedności Europy, jeśli nie oprze się ona na jedności ducha. [...] Podstawy tożsamości Europy są zbudowane na chrześcijaństwie⁶⁷. „Chrześcijaństwo bowiem nadało kształt Europie, zaszczepiając w niej pewne podstawowe wartości⁶⁸, które ze względu na swoją uniwersalność nie powinny być nigdy przedmiotem modyfikacji w systemie prawnym.

Z kolei papież Franciszek przestrzega: „[...] w czasach nagłych przemian istnieje ryzyko utraty własnej tożsamości, zwłaszcza gdy brak jest wspólnych wartości, na których można by oprzeć społeczeństwo⁶⁹. Ten fragment listu papieskiego, skierowanego do przedstawicieli instytucji europejskich, zwraca uwagę na niebezpieczeństwo zatracenia własnej tożsamości w imię źle pojętego dążenia do jedności europejskiej.

Polityka Unii Europejskiej od dawna stawia sobie za cel budowę tzw. społeczeństwa otwartego, a więc niezwiązanego żadną wspólną wiarą, moralnością, tradycją. Konkretnie tego owoce to np. zapis traktatu amsterdamskiego o równości „orientacji seksualnych”, uznanie przez europejski Trybunał Sprawiedliwości dzieciobójstwa aborcyjnego za usługę, wspieranie w Polsce organizacji homoseksualnych, uznanie prostytucji za równoprawny z innymi zawodów czy wreszcie finansowanie polityki wyludnienia krajów Trzeciego Świata. Bardzo mocno akcentuje się różnorodność⁷⁰, która została zapisana w katalogu równości zagwarantowanych obywatelom Unii Europejskiej.

Koncepcja zjednoczonej Europy dzięki traktatowi z Maastricht wyznacza nowy kierunek integracji. Zgodnie z nim podstawową jednostką ekonomiczno-społeczno-terytorialną nie powinno być państwo, lecz region. Wynika z tego, że idea regionalizacji, w oparciu o Europę Regionów, implikuje żądania regionów do szerszego uczestnictwa w życiu publicznym⁷¹. W pewnych obszarach działania

⁶⁶ JAN PAWEŁ II. *Homilia wygłoszona podczas Mszy świętej z okazji spotkania z młodzieżą Europy na Równinie Montorso w Loreto – 10 września 1995 r.* W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy* s. 141.

⁶⁷ JAN PAWEŁ II. *Homilia wygłoszona podczas mszy świętej z okazji tysiąclecia męczeństwa świętego Wojciecha, na Placu Świętego Wojciecha w Gnieźnie – 3 czerwca 1997 r.* W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy* s. 186.

⁶⁸ EinE 108.

⁶⁹ FRANCISZEK. *List do kard. Pietro Parolina z okazji 50-lecia współpracy Stolicy Apostolskiej z instytucjami europejskimi.* (Rzym, 22.10.2020). <<https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2020-10/papieskie-marzenia-o-europie.html>> [edycja: 29.11.2020].

⁷⁰ „Unia szanuje różnorodność kulturową, religijną i językową”. *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* s. III/11.

⁷¹ M. SZEPIETOWSKI. *Region, „Europa” czy... państwo? „Cywilizacja o Nauce, Moralności, Sztuce i Religii”* 36:2011 s. 71.

głos regionów (np. Grupy Wyszehradzkiej) jest wzmocnieniem w studzeniu imperialistycznych zapędów państw Europy Zachodniej, z drugiej jednak strony może utrudnić właściwe procedowanie prawa europejskiego w zakresie ułatwienia obywatelom Unii codziennego życia w swoich krajach. Łatwiej bowiem przekonać do przyjęcia rozwiązań legislacyjnych jedno państwo niż cały region, który składa się z kilku państw.

Ale Europa to nie tylko wspólne korzenie i dziedzictwo historyczne, to przede wszystkim świadomość sensu i celu wspólnego działania skierowanego ku przyszłości. „Kultura całej Europy została głęboko ukształtowana przez dziedzictwo chrześcijańskie”⁷². U wielu Europejczyków wypaliło się albo wręcz wygasło to, co pozaziemskie, transcendentne czy nadprzyrodzone, ale pozostała wiara w przyszłość⁷³. Papież Franciszek uważa, że

Europa powinna być rodziną narodów, które będą mogły odczuwać bliskość instytucji Unii, jeśli będą one w stanie łączyć ideał pożądaną jedności z właściwą każdemu różnorodnością, doceniając wartość poszczególnych tradycji; ze świadomością swej historii i korzeni⁷⁴.

Społeczna percepcja celów integracji europejskiej dokonuje się przez pryzmat interesów narodowych. Towarzyszy temu przeświadczenie, że pewnych problemów, takich jak np. ochrona środowiska, zwalczanie chorób, przeciwstawianie się zorganizowanej przestępczości, finansowanie rozwoju nowoczesnych technologii czy przedsięwzięć edukacyjnych, nie uda się rozwiązać w skali jednego kraju i szansę na to stwarza jedynie połączenie wysiłków⁷⁵. Ojcowie soborowi nauczają, że „[...] przyszły los ludzkości leży w ręku tych, którzy potrafią podać następnym pokoleniom motywy życia i nadziei”⁷⁶. Tę jedność, o którą zabiega Unia Europejska, można zbudować jedynie z poszanowaniem tożsamości narodowej w oparciu o chrześcijańskie korzenie cywilizacji europejskiej.

Złożony system wartości w ramach Unii Europejskiej nie wyczerpuje wszystkich zagadnień, które mogłyby zostać przedstawione w ramach niniejszego artykułu. Jest to jedynie zarys rzeczywistości, w której Unia Europejska stanowi pewien projekt, zamieszkały obecnie przez niemal 450 mln mieszkańców (po wyjściu Wielkiej Brytanii). Bardzo ważne jest zatem, by w świetle przedstawionych trudności dążenia integracyjne zmierzały do zachowania przede wszystkim wartości nadrzędnych, wpisanych w godność i prawo do życia każdego człowieka.

⁷² BENEDYKT XVI. *Przemówienie podczas ceremonii powitalnej na lotnisku (Praga, 26.09.2009)*. „L'Osservatore Romano” 30:2009 nr 11-12 s. 12 p. 3.

⁷³ H. MUSZYŃSKI. *Europa ducha* s. 52-53.

⁷⁴ FRANCISZEK. *Między godnością a transcendencją* s. 11-12 p. 6-7.

⁷⁵ W. BARTOSZEWSKI. *Rozszerzenie Unii Europejskiej na Wschód – szansa czy zagrożenie dla tożsamości*. W: *Wspólna europejska odpowiedzialność* s. 262.

⁷⁶ KDK 31.

Promocja Unii Europejskiej zbudowanej na właściwej hierarchii wartości mogłaby stać się wówczas przykładem dla innych obszarów świata do tworzenia szerszych struktur, dzięki którym życie ludzkie w ciągle zmieniającym się świecie będzie łańcuchowe i bezpieczniejsze, a skutki tych zmian nie będą boleśnie odczuwane.

THE VALUE SYSTEM OF THE EUROPEAN UNION IN THE LIGHT OF CONTEMPORARY CHURCH TEACHING

Summary

The European Union is a community characterized by the integration efforts of individual European countries in compliance with their own national identity. It takes place in various spheres of human life, including social, economic and political ones. Nevertheless, it is important what the value system is shaped by the EU legislation. The purpose of the above article is to indicate not only the strengths of European integration, but also the threats that result from the establishing of values in legal acts that are contrary to the post-Conciliar teaching of the Church and the Christian idea of the founders of the common Europe.

Thum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: Unia Europejska, wartości, tożsamość, rodzina, integracja.

Keywords: European Union, value system, national identity, family, integration.

BIBLIOGRAFIA

- BARTOSZEWSKI W., *Rozszerzenie Unii Europejskiej na Wschód – szansa czy zagrożenie dla tożsamości*. W: *Wspólna europejska odpowiedzialność*. Red. W. Bartoszewski. Warszawa 2001 s. 262.
- BARTOSZEWSKI W., *Wartości w polityce zagranicznej*. W: *Wspólna europejska odpowiedzialność*. Red. W. Bartoszewski. Warszawa 2001. s. 157-158.
- BENEDYKT XVI, *Caritas in veritate*. Watykan 2009.
- BENEDYKT XVI, *Przemówienie podczas ceremonii powitalnej na lotnisku (Praga, 26.09.2009)*. „L'Osservatore Romano” 30:2009 nr 11-12 s. 12 p. 3.
- BENEDYKT XVI, *Przemówienie podczas spotkania z władzami politycznymi i administracyjnymi Republiki Czeskiej oraz z korpusem dyplomatycznym (Praga, 26.09.2009)*. „L'Osservatore Romano” 30:2009 nr 11-12 s. 13 p. 2.
- BIAŁY S., *Stosunek do prawdy miarą zjednoczonej Europy*. „Episteme” 25:2002 s. 290-291.
- BOTERO GIRALDO S., *Małżeństwo jako wspólnota. Źródła trudności, stan aktualny i perspektywy na przyszłość*. „Homo Dei” 267:2003 nr 2.
- CZUBA K., *Idea Europy kultur w nauczaniu Jana Pawła II*. Warszawa 2003.
- CHARENTENAY P. DE, *Prawa a poszanowanie różnorodności*. „Europe infos” 45:2003 nr 1 s. 8.

- DRZEWIECKA B., *Koncepcja praw człowieka w pracach Konwentu Europejskiego w ujęciu politologicznym*. W: *Unia Europejska w dobie reform*. Red. C. Mik. Toruń 2004.
- DYK W., *Osoba ludzka kierunkiem i drogą rozwoju Unii Europejskiej*. „Episteme” 25:2002.
- FRANCISZEK, *List do kard. Pietro Parolina z okazji 50-lecia współpracy Stolicy Apostolskiej z instytucjami europejskimi* (Rzym, 22.10.2020). <<https://www.vaticannews.va/pl/papież/news/2020-10/papieskie-marzenia-o-europie.html>> [edycja: 29.11.2020].
- FRANCISZEK, *Między godnością a transcendencją. Przemówienie w Parlamencie Europejskim* (Strasburg, 25.11.2014). „L'Osservatore Romano” 35:2014 nr 12 s. 10 p. 3.
- FRANCISZEK, *Przemówienie do szefów państw i rządów Unii Europejskiej z okazji 60. rocznicy podpisania Traktatów Rzymskich* (Rzym, 24.03.2017). „L'Osservatore Romano” 38:2017 nr 3-4 s. 32 p. 6.
- GÓRALSKI W., PASTWA A., *Rodzina suwerenna – Kościół Domowy. W nurcie współczesnej myśli prawnej Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce*. Katowice 2015.
- JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostolska Familiaris consortio o zadaniach rodziny chrześcijańskiej* (22.11.1981).
- JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostolska Ecclesia in Europa o Jezusie Chrystusie, który żyje w Kościele jako źródło nadziei dla Europy* (28.06.2003).
- JAN PAWEŁ II, *Encyklika Evangelium vitae o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego* (25.03.1995).
- JAN PAWEŁ II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy świętej z okazji spotkania z młodzieżą Europy na Równinie Montorso w Loreto – 10 września 1995 r.* W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy*. Oprac. P. Dyrda. Kraków 2003.
- JAN PAWEŁ II, *Homilia wygłoszona podczas mszy świętej z okazji tysiąclecia męczeństwa świętego Wojciecha, na Placu Świętego Wojciecha w Gnieźnie – 3 czerwca 1997 r.* W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy*. Oprac. P. Dyrda. Kraków 2003.
- JAN PAWEŁ II, *Przemówienie skierowane do Konferencji Biskupów Europy zgromadzonych na posiedzeniu plenarnym – 19 grudnia 1978 r.* W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy*. Oprac. P. Dyrda. Kraków 2003.
- JAN PAWEŁ II, *Przemówienie do V Sympozjum Biskupów Europy zorganizowanego przez Radę Konferencji Europejskich – 5 października 1982 r.* W: *Co Jan Paweł II mówi o zjednoczeniu Europy*. Oprac. P. Dyrda. Kraków 2003.
- JAN PAWEŁ II, *Przesłanie do uczestników zjazdu „Ku konstytucji europejskiej?”, wygłoszone 20 czerwca 2002 r. na Watykanie*. W: *Europa zjednoczona w Chrystusie. Antologia wypowiedzi papieża*. Kraków 2002.
- JAN PAWEŁ II, *Encyklika Veritatis splendor o niektórych podstawowych problemach nauczania moralnego Kościoła* (6.08.1993).
- JAROSZYŃSKI P., *Po co tożsamość? Od tożsamości indywidualnej do tożsamości cywilizacyjnej*. „Człowiek w Kulturze” 26:2016.
- JAROSZYŃSKI P., *Dziecko przyszłości świata?* „Ethos” 55:2001.
- JUREK M., KIERNICKI B., MILCAREK P., *Polska w Unii. O konieczności obrony czynnej*. „Christianitas” 15-16:2003.
- KOWALSKA I., *Zewnętrzne zagrożenia życia rodzinnego*. „Studia nad Rodziną” 10:2002 nr 1.
- LIPOWICZ I., *Fundamenty stabilności przyszłej Europy. Przemówienie ambasador RP w Austrii, wygłoszone 13 września 2003 r. w Krakowie podczas międzynarodowej konferencji „Jedna czy dwie Europy”*. „Biuletyn OCIFE” 75:2003 nr 10.

- MAZUREK F., *Prawa człowieka a prawa rodziny*. „Roczniki Nauk Społecznych” 28-29:2000-2001 nr 1.
- MIKUŁOWSKI-POMORSKI J., *Negocjowanie tożsamości zbiorowej w Europie*. W: *Narody wobec Europy. Negocjowanie tożsamości*. Red. J. Mikułowski Pomorski. Kraków 2004.
- MUSZYŃSKI H., *Europa ducha*. Gniezno 2002.
- NIEWĘGŁOWSKI J., *Rodzina środowiskiem wychowawczym. Perspektywa chrześcijańska*. „Seminare” 20:2004.
- Przesłanie uczestników IV Zjazdu Gnieźnieńskiego „Quo vadis Europa” z 16 marca 2003 r.* <<https://fundacja.znak.org.pl/text/przeslanie.php>> [edycja: 29.11.2020].
- RYBA M., *Multikulturalizm w Europie Zachodniej – historia i teraźniejszość*. „Człowiek w Kulturze” 24:2014.
- SEWERYN A., *Prawo do godności prawem do eutanazji*. „Forum Europejskie” 1:2000.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim Gravissimum educationis uchwalona 28 października 1965 r.* W: *Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań 1967.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Deklaracja o wolności religijnej Dignitatis humanae uchwalona 7 grudnia 1965 r.* W: *Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań 1967.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Dekret o apostołstwie świeckich Apostolicam actuositatem uchwalony 28 października 1965 r.* W: *Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań 1967.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium uchwalona 21 listopada 1964 r.* W: *Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań 1967.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes uchwalona 7 grudnia 1965 r.* W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań 1967.
- SOZAŃSKI J., *Prawa zasadnicze a prawa człowieka we wspólnotowym systemie prawnym*. Warszawa – Poznań 2003.
- SZEPİETOWSKI M., *Region, „Europa” czy... państwo?* „Cywilizacja o Nauce, Moralności, Sztuce i Religii” 36:2011.
- TISCHNER J., *Etyka wartości i nadziei*. W: *Wobec wartości*. Poznań 1982.
- TOSCO M., *Rodzina w oświeceniu nauki społecznej Kościoła*. „Społeczeństwo” 14:2004 nr 2.
- Traktat o Unii Europejskiej i inne akty*. Stan prawny na 20 listopada 2018. Red. G. Polakowska-Nowak. Warszawa 2019.
- TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY, *Wyrok dotyczący planowania rodziny, ochrony płodu ludzkiego i warunków dopuszczalności przerywania ciąży*. <<https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/11300-planowanie-rodziny-ochrona-plodu-ludzkiego-i-warunki-dopuszczalnosci-przerywania-ciazy>> [edycja: 10.11.2020].
- WOSICKI P., *Do Unii Europejskiej bez wystarczających gwarancji?* „Ethos” 61-62:2003.
- ZOLL A., *Prawa obywatelskie w konstytucji Unii Europejskiej*. „Biuletyn OCIFE” 67:2003 nr 2.
- ŻYCIŃSKI J., *Wartości chrześcijańskie a państwo demokratyczne*. W: *Kultura i Prawo. Podstawa jedności europejskiej*. Red. J. Krukowski, O. Theisen. Lublin 1999.